

Чувственно-целостный тип характеризует творческое, эстетическое отношение учителя к инновационной деятельности, эстетическая целостность, проявляющаяся в сочетании чувственного и рационального компонентов знаний, обеспечивает выход на практические умения и навыки творческой деятельности. Данное сочетание составляет основу творческого опыта и гармоничной ориентированности личности.

Определение типа эстетико-профессиональной направленности учителя позволяет каждому учителю осознать конкретные пути и формы инновационной деятельности в рамках образовательной школы, актуализировать системообразующие факторы школьной образовательной системы. В целом, инновационный подход ведет к реформированию образования для будущего России и реализации его стратегических ориентиров на духовное становление личности, развитие способностей и на устойчивое развитие общества и способность к инновационным преобразованиям.

Литература

1. Каган М.С. Ребенок в культуре Петербурга / Теория и практика образования в контексте культуры: Тезисы докладов и сообщений VIII Международной конференции «Ребенок в современном мире. Отечество и дети». – СПб.: Изд-во СПб. ГТУ, 2001. – С. 87-89.
2. Лихачев Б.Т. Методологические основы педагогики. Самара: Изд-во СИУ. 1998. – 200 с.
3. Лотман Ю.М. История и типология русской культуры. – СПб.: «Искусство – СПТ», 2002. – 768 с.
4. Лукач Д. Своеобразие эстетического. В 4-х т. Т.2. Пер. с нем. / Общ. ред. д-ра филос. н., проф. К.М. Долгова. – М.: Прогресс, 1986. – 468 с.
5. Менегетти А. Проект «Человек» / Пер. с итал. Изд. 2-е. – М.: ННБФ «Онтопсихология», 2001. – 224 с.
6. Меркулов И.П. Эпистемология (когнитивно-эволюционный подход). Т. 1. – СПб.: РХГИ, 2003. – 472 с.
7. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б.М. Бим-Бад; редкол.: М.М. Безруких, В.А. Болотов, Л.С. Глебова и др. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. – 528 с.
8. Стратегия и проблемы устойчивого развития России в XXI веке / Под ред. А.Г. Грангберга, В.И. Данилова-Данильяна, М.М. Ципанова, Е.С. Шопхоева, – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 414 с.

Анотація

У статті на основі аналізу наукових джерел показана роль культури в процесах інноваційного розвитку шкільної освітньої системи і виділено системоформуючі фактори. Розвиток людських якостей, формування нового образу професійної діяльності вчителя представлені автором в якості результату даного підходу.

Аннотация

В статье на основе анализа научных источников обоснована опережающая роль культуры в процессах инновационного развития школьной образовательной системы и выделено ее системообразующие факторы. Развитие человеческих качеств, формирование нового образа профессиональной деятельности учителя представлены автором в качестве результата данного подхода.

Summary

In article on base of the analysis of the scientific sources is motivated overtaking role of the culture in process innovation developments of the school educational system and is chosen her(its) systems factors. The Development human quality, shaping the new image to professional activity of the teacher are presented by author as result given approach.

Ключові слова: системоутворювальні фактори, інновації, типи естетико-професійної спрямованості вчителя, природня інтенційність, компетенції інноваційної діяльності, матриця якостей.

Ключевые слова: системообразующие факторы, инновации, типы эстетико-профессиональной направленности учителя, природная интенциональность, компетенции инновационной деятельности, матрица качеств.

Key words: Sistemoobrazuyuschie factors, innovation, types aesthetics-professional directivity of the teacher, natural intencion, competencies innovation activity, a matrix quality.

Подано до редакції 09.10.2011.

УДК 378.147.091.31

©2012

Шамрай І.Ю.

АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО ТА ОСОБИСТІСНОГО
ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Інноваційна освіта має на меті створення якісно нової моделі фахівця, що задовольняла б вимоги сучасного ринку праці. На відміну від класичної освіти, орієнтованої на формування передусім сумлінного виконавця, не схильного до перманентних, динамічних змін в професійній діяльності, сучасна освіта орієнтована на підготовку фахівця, який може виявляти професійну мобільність. Тому процес реформування системи підготовки майбутніх фахівців повинен базуватись на зміні цільових пріоритетів: з орієнтації на засвоєння готових знань та стандартизованого досвіду професійної діяльності на процес

самостійного пошуку інформації та включення її у власну систему професійних знань та вмінь, відповідальність майбутнього фахівця за формування своєї системи знань як основи власної стратегії та технології освітньої діяльності. Тому головним завданням сучасної освіти є не лише якісна та кількісна реорганізація знань, отриманих студентом, але й перебудова його мислення, розвиток нових вмінь роботи з інформацією та оцінки результатів власної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблемі підготовки студентів педагогічних спеціальностей до аналітичної діяльності присвячені роботи психологів Б.Г.Ананьєва, Л.С.Виготський, С.Л.Рубінштейна, педагогів В.В.Давидова, Н.В.Кузьміної, О.Абдулліної, Ю.Бабанської, Н.Божко, В.Загвязинського, О.Касянової, Ю.Кулюткіна, В.Кушнір, Г.Нагорної, О.Островської, Т.Панасенко, В.Сластьоніна, Л.Спіріна, М.Степінського. Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури (П.Гальперін, В.Давидов, О.Леонтьєв, І.Поспєлов, М.Поспєлов, С.Рубінштейн) свідчить про те, що є фундаментальні напрацювання в області трактування сутності та визначення основ формування аналітичної діяльності, однак в традиційній практиці професійної підготовки майбутнього вчителя вони мало реалізуються.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягала в обґрунтуванні значення аналітичної діяльності для професійної підготовки майбутніх вчителів та визначенні методичних основ оптимізації аналітичної діяльності майбутніх педагогів у процесі їх професійного становлення.

Виклад основного матеріалу дослідження... Вища педагогічна школа є провідним соціальним інститутом, який вирішує завдання професійної підготовки майбутніх вчителів. В умовах перебудови системи освіти особливого значення набувають питання, пов'язані з якістю професійної підготовки спеціалістів освітньої галузі тим критеріям, які відповідають провідним тенденціям оновлення системи освіти. Саме тому доцільним є впровадження нових технологій професійної підготовки перш за все в межах педагогічних вищих навчальних закладів, випускники яких у майбутньому під час власної професійної діяльності зможуть забезпечити відповідні інноваційні стандарти освіти при організації педагогічного процесу різного рівня та професійного спрямування.

В наш час навчальним закладам потрібні педагоги-професіонали, здатні самостійно і обґрунтовано визначати цілі педагогічної діяльності, її напрямки, зміст, ефективні форми і методи, брати на себе відповідальність за її результати. Тому головна мета педагогічної підготовки студентів – не лише передача суто теоретичних знань, але і формування вмінь використовувати знання як інструмент забезпечення педагогічної взаємодії суб'єктів діяльності в різних умовах реального навчально-виховного процесу, який постійно змінюється. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема поєднання фундаментальної теоретичної освіти з практичним її засвоєнням на основі власного досвіду навчальної та професійної діяльності та розвитком інтелектуального потенціалу майбутнього фахівця, зокрема, здатності до аналітичної діяльності в процесі професійної самореалізації.

Серед найважливіших цілей сучасної педагогічної освіти називають розвиток здібностей особистості, необхідних для активного включення в професійну діяльність після закінчення вишу, забезпечення можливостей ефективного самоосвіти; розвиток інтелектуального потенціалу фахівців; формування професіонала, здатного гуманістично мислити і творчо діяти.

Нові вимоги до підготовки сучасного фахівця спонукають до реформування стратегії та конкретних програм його професійної підготовки, оскільки особливої актуальності набуває не стільки обсяг теоретичних знань, засвоєних в процесі професійного становлення, скільки здатність до їх актуалізації в практичній діяльності. Його здатності до самовдосконалення. а головне – активної позиції при вирішенні професійних проблем. За таких умов особливо важливими є процеси, пов'язані з формуванням активної позиції студента в процесі професійного становлення, в основі якої лежить аналітична діяльність різних рівнів та спрямувань.

Аналітична діяльність є одним із найважливіших інструментів пізнання, що обумовлює особливий стиль пізнавальної діяльності майбутнього педагога, пов'язаний з об'єктивністю і значущістю її результатів; викликає складний синтез усіх професійно-цінних сфер особистості. Аналітична діяльність займає особливе місце в характеристиці особистості, втілюючись в специфічних здібностях та їх прояві. Вона забезпечує здатність до професійного мислення, аналітичність якого є актуальною для сучасного педагога, що забезпечує студенту активне осмислення професійно-значущої інформації. Особливо важливим є систематизація окремих актів аналізування у досвід аналітичної діяльності, що є стійким індивідуальним утворенням, основою професійного розвитку. Процес формування аналітичної діяльності студента складний та потребує як достатнього періоду часу, так і допомоги з боку педагогів, особливо на початковому етапі. При цьому необхідно, щоб студент також був активним суб'єктом формування аналітичної діяльності, а його співпраця з педагогом відбувалася на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія – це особливі відносини, при яких педагог і його студенти сприймають один одного як рівноправних партнерів спілкування. При визначенні сутності суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога і студента в процесі формування досвіду аналітичної діяльності студента під "взаємодією" ми розуміємо форму організації спільної діяльності викладача і студентів, що ґрунтується на співпраці, в процесі якої відбувається конструктивна взаємодія їх досвідів. Такий підхід забезпечує активність обох сторін-учасників

педагогічного процесу, розширює можливості індивідуального підходу до навчання та забезпечує можливості для розвитку аналітичних здібностей студента як основи для аргументованого діалогу з викладачем. Становлення суб'єктності обох учасників освітнього процесу має базуватися на адекватній педагогічній технології, яка:

1) враховує та бере за основу індивідуальні особливості студента, зокрема, його інтелектуальний розвиток.

2) побудована на гуманістичному розумінні природи людини та її ставлення до себе і інших;

3) стимулює навчальний та особистий розвиток студента.

В умовах класичної освіти сформувалась така концепція організації педагогічного процесу, коли головну управлінську функцію виконує педагог. Отож, перед педагогами, що забезпечують професійний та особистісний розвиток студента, постають нові завдання, покликані оптимізувати розвиток пізнавальної сфери студента, та його професійне становлення як самостійного та активного суб'єкта в різних видах діяльності, озброєння студентів теоретичними знаннями про методологічну основу педагогічного аналізу та самоаналізу, його функції, структуру, значення в удосконаленні професійної майстерності. Педагог Є.В.Бондаревська запропонувала ряд педагогічних умов професійного розвитку студента на основі аналітичної діяльності [3, с. 25]. Адаптувавши ці вимоги до конкретних потреб нашого дослідження, ми визначили, що розвиток аналітичної діяльності студента реалізується на практичному та теоретичному рівнях:

1. Осмислення теоретичних основ аналітичної діяльності:

а) види аналітичної діяльності;

б) логіка здійснення аналізу та самоаналізу;

в) шляхи та методи аналітичної діяльності.

2. Формування практичного досвіду аналітичної діяльності студента:

а) формування системи аналітичних вмінь;

б) формування власного стилю педагогічного аналізу.

Аналіз в педагогіці є багатофункціональним. Окрім освітньої функції (аналіз навчальної інформації), аналіз в педагогіці виконує також діагностичну, регулятивну та прогностичну функцію. Він дозволяє бачити й оцінювати зміни, що відбуваються в навчально-виховному процесі і, прогнозуючи шляхи його розвитку, усувати причини виявлених недоліків. Завдяки педагогічному аналізу в кожній конкретній ситуації можуть своєчасно прийматися найбільш ефективні рішення щодо тих чи інших завдань, що постають в рамках педагогічного процесу. Глибокий педагогічний аналіз процесу та результатів навчально-виховної діяльності дає можливість коректно визначити досягнутий рівень викладання і якість знань студентів, оцінити ефективність педагогічного процесу, що здійснюється протягом навчального року, визначити фактори, які позитивно і негативно впливали на формування основних підсумкових показників педагогічного процесу, розкрити причини появи недоліків та запропонувати шляхи їх усунення, спрогнозувавши перспективи організації навчально-виховної діяльності певним чином.

Провідна роль викладача в цьому випадку виражається не в регламентації і жорсткому управлінні педагогічним процесом, а в тому, щоб сприяти сходженню студента на рівень самоактуалізації та саморозвитку. Метою педагогічного процесу стане особистість студента, що виявляє активність у навчальній діяльності, вміє ставити цілі, взаємодіяти з викладачами та іншими студентами, корегує способи і дії в залежності від ситуації, приймати рішення і нести відповідальність. Стати суб'єктом формування досвіду аналітичної діяльності – значить володіти достатніми природними аналітичними здібностями або мати бажання їх розвивати, активно освоювати способи та механізми її формування, бути здатним самостійно застосовувати раніше засвоєні знання, навички та вміння в новій ситуації, висувати ідеї, гіпотези, і готовим до самовдосконалення.

Для студента як суб'єкта досвіду аналітичної діяльності в першу чергу необхідна його активність. Справжня активність виявляється в діяльності певної якості – усвідомленої, вільної, емоційно пережитої особистістю, породжується внутрішніми, сутнісними спонуканнями, власними потребами та інтересами людини.[1, с. 112]. Аналітична діяльність студента є багатофункціональною. У трактуванні сутності аналітичної діяльності студента, її функціонального призначення, ми виходимо з базових функцій, визначених провідними науковцями з означеної проблеми [3, с. 28-30]. Адаптувавши їх до цілей нашого дослідження, ми визначили наступний комплекс:

- інформаційно-аналітична функція полягає в зборі інформації стосовно певної проблеми, визначенні її об'єму, змісту, якості, істинності;

- мотиваційно-цільова функція полягає у постановці цілей, на які спрямована розумова та практична діяльність студента, визначенні позитивних мотивів цієї діяльності;

- планово-прогностична функція забезпечує перспективне прогнозування, поточне планування роботи з інформацією стосовно певної проблеми, стратегії діяльності у певній ситуації, складання алгоритму діяльності у подібних ситуаціях на майбутнє;

- контрольнo-діагностична функція базується на перевірці істинності як первинної інформації, так і результатів її переосмислення аналітиком, а також на визначенні правильності стратегії дій у певній ситуації;
- регулятивно-коректувальна функція забезпечує внесення коректив за допомогою оперативних способів та дії в різних ситуаціях в залежності від результатів їх аналізу.

Різноманітність функцій аналітичної діяльності підкреслює її важливість для фахівця, що займається інтелектуальною працею. Це створює необхідність реформування існуючих навчальних програм з метою розвитку у студентів навичок аналітичної діяльності впродовж фахової підготовки.

Педагога як суб'єкт формування аналітичної діяльності студента реалізує три основні функції. Перш за все, педагогу належить роль організатора педагогічного процесу та забезпечення його необхідними навчальними та методичними матеріалами. Також педагог забезпечує мотивацію студента з формування аналітичної діяльності. Але найголовніше – викладач не зможе ефективно формувати аналітичну діяльність студентів, сприяти їх особистісному розвитку та професійному становленню, якщо він не має власного позитивного досвіду аналітичної діяльності, який слугує як прикладом для студента, так і значущим суб'єктом взаємодії в контексті сучасного педагогічного процесу.

Реалізація означених функцій передбачає цільову спрямованість організації навчального процесу, його змістового та технологічного забезпечення:

- формування у майбутнього фахівця визначеного складу і структури професійних знань та вмінь в його специфічній цілісності в процесі навчання і самоосвіти;
- вироблення у студента вміння аналізувати ситуації, явища, проблеми, розуміти їх сутність, давати їм об'єктивну оцінку і робити адекватні висновки з певного кола досліджуваних фактів;
- розвиток системного бачення предмету своєї діяльності і осмислення сукупності своїх безпосередніх обов'язків;
- оволодіння методами практичного розв'язання професійних проблем, які визначають методику конкретного виду професійної діяльності;
- виховання та самовиховання необхідних для майбутнього фахівця особистісних якостей;
- вироблення у студента здатності прогнозувати можливі результати і наслідки своєї діяльності.

Ми можемо зробити висновок, що педагогічний аналіз високого рівня розвитку є одночасно основою професійного становлення майбутнього педагога, що виражається в освоєнні студентом новітніх досягнень педагогічної науки, в умінні творчо вирішувати педагогічні проблеми, в умінні здійснювати оптимальний відбір методів, засобів, форм реалізації педагогічного процесу в залежності від його актуальної мети, в умінні самостійно адаптувати, апробувати та застосовувати сучасні педагогічні технології та їх елементи відповідно до сучасних освітніх стандартів, в умінні створювати умови для особистісної самореалізації, в умінні планувати й організовувати власний саморозвиток та самоосвіту в навчальній та професійній сферах.

Висновки... Отож, аналітична діяльність майбутніх фахівців обумовлює процеси пізнання, освіти та самоосвіти, професійного та особистісного розвитку студента.

Сучасна професійна освіта характеризується здатністю формувати потребу в новій професійно-значущій інформації, знання про її загальнодоступні джерела та вміння користуватися ними, відбирати, аналізувати, структурувати, систематизувати факти та перевіряти їх достовірність, а також ефективно реалізовувати набутий досвід у подальшій професійній діяльності.

Розвиваючи аналітичну діяльність, слід пам'ятати про необхідність розвитку та інших компонентів мислення. Сучасне інформаційне та комунікативне середовище безперервно ускладнюється, наростає рівень невизначеності взаємозв'язків між чинниками, що впливають на якість прийнятих рішень, вимоги до швидкості прийняття рішень бувають надзвичайно високі. У подібних ситуаціях поєднання аналітичного підходу з синтетичним забезпечать високі результати. Тому подальшу перспективу досліджень вбачаємо в обґрунтуванні умов реалізації аналітичної діяльності на практиці та виявленні синтагматичних зв'язків між аналізом та іншими видами діяльності, що забезпечить оптимізацію професійного та особистісного розвитку студента

Література

1. Анненкова Н.В. Основные характеристики студента как субъекта образовательного процесса / Н.В.Анненкова // Проблемы психологии и педагогики. – 2008. – №4. – С. 111-113.
2. Бондаревская, Е.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания : учеб. пособие / Е.В.Бондаревская, С.В.Кульневич. – М. : Ростов н/Д, 1999. – 560 с.
3. Третьяков П.И. Практика управления современной школой / П.И.Третьяков. – М. : Пед. поиск, 1995. – 204 с.
4. Шевченко С.М. Педагогічні умови формування аналітичного мислення студентів вищих технічних навчальних закладів / С.М.Шевченко – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2007-03/07ssntei.pdf

Анотація

У статті розглядається проблема аналітичної діяльності як засобу навчальної підготовки та професійного розвитку студентів педагогічних спеціальностей. Пропонуються педагогічні умови та шляхи формування аналітичної діяльності майбутніх педагогів.

Аннотація

В статье рассматривается проблема аналитической деятельности как средства учебной подготовки и профессионального развития студентов педагогических специальностей. Предлагаются педагогические условия и пути формирования аналитической деятельности будущих педагогов.

Summary

The article focuses on the problem of importance of analytical activity as a means of professional training and development of pedagogical specialisation. We offer pedagogical conditions and ways of forming analytical activity of future teachers.

Ключові слова: аналітична діяльність, аналітичні вміння, педагогічний аналіз, самоаналіз, професійна підготовка, суб'єкт-суб'єктна взаємодія.

Ключевые слова: аналитическая деятельность, аналитические умения, педагогический анализ, самоанализ, профессиональная подготовка, субъект-субъектное взаимодействие.

Key words: analytical activity, analytical skills, pedagogical analysis, introspection, professional training, subjective interaction.

Подано до редакції 11.10.2011.

Рекомендовано до друку кандт.пед.наук, доц. Франчук Т.Й.

УДК 371.1+371.14

©2012

Яковлева Н.И.

НЕОБХОДИМОСТЬ РАЗВИТИЯ НЕПРЕРЫВНОЙ СИСТЕМЫ ПЕРЕПОДГОТОВКИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ И ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ КАК ГОСУДАРСТВЕННАЯ ЗАДАЧА

Профессиональная переподготовка кадров – инновационный феномен в развитии общества, образования, государства. Первыми это поняли те, кто работает в структурах МИДа, дипломатических служб, где впервые возникла идея системы переподготовки кадров, поскольку межгосударственные многонаправленные отношения и взаимодействия (экономические, политические, культурные и др.) чрезвычайно динамичны, подвижны, требуют диалога и высокой чувствительности к «ветру перемен» и противоречиям. В течение короткого времени дипломатическая служба СССР (1947-1950 гг.) при МИДе на базе Института международных отношений была создана система повышения квалификации дипработников и система переподготовки дипломатических кадров – именно в целях мобильного реагирования страны на инновационные вызовы послевоенного времени. Это сыграло свою роль и в освоении космоса – впоследствии, и в образовательных прорывах системы советского образования. К тому же на повестке дня стояли новейшие научные проблемы, связанные с освоением открытий в атомной физике, электронике и др. Этот факт чрезвычайно важно иметь в виду, поскольку он явственно показывает, что система профессиональной переподготовки возникла из нужд и потребности практики, – причем, в условиях, когда страна должна была в короткий срок полностью преобразовать себя, преодолев колоссальные разрушения военного времени. Для этого необходима была *сильная в ресурсном отношении (интеллектуальном, творческом, практическом, креативном) система*: ею стала система профессиональной переподготовки кадров, которая оказала большое влияние и на систему повышения квалификации (Яковлева Н.И.).

Актуальность ППК как потребность.

Через полвека страна оказалась почти в аналогичном положении: смена ценностно-целевых приоритетов и ориентиров потребовали тотальной модернизации всех структур, сфер и институтов общества при катастрофическом кризисе самих институтов.

Единственным социоподдерживающим институтом в это время осталось образование и его ключевая фигура – Учитель. Система образования, ослабленная противоречиями системного кризиса (простите за тавтологию), сама нуждалась в поддержке кадрами, и эту поддержку оказали те, кто влились в школы преподавать и новые предметы, и традиционный классический набор базовых предметов учебного плана: русский и иностранный языки, литературу (а также словесность и риторику), математику, физику, информатику; осваивать новые технологии и интегративные предметы (ОБЖ, валеологию, ТРИЗ, ритмику, краеведение,